

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДРОГОБИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА**

ПОГОДЖЕНО

на засіданні вченої ради
факультету української та іноземної філології
протокол № 4 від «7» квітня 2023 р.
Голова П. Мацьків Петро МАЦЬКІВ

СХВАЛЕНО

на засіданні кафедри
української мови
протокол № 5 від «03» квітня 2023 р.
Завідувача кафедри В. Котович Віра КОТОВИЧ

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні приймальної комісії
протокол № 5 від «10» квітня 2023 року

Голова приймальної комісії

Ректор В. Бодак Валентина БОДАК

ПРОГРАМА ФАХОВОГО ВИПРОБУВАННЯ

для вступу на навчання для здобуття освітнього ступеня **доктора філософії**

за спеціальністю **035 «Філологія» (Українська мова)**

на основі ступеня магістра або освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліста

Дрогобич, 2023

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програма складена відповідно до вимог Міністерства освіти і науки України, Закону України «Про вищу освіту» від 6 вересня 2014 року, постанови КМ України «Про затвердження порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах)» від 23 березня 2016 р. № 261, Наказу Міністерства освіти і науки України «Умови прийому на навчання для здобуття вищої освіти в 2021 році» від 15 жовтня 2020 року № 1274, «Правил прийому до аспірантури Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка на 2023 рік».

Зміст програми для складання вступного іспиту до аспірантури зі спеціальності 035 «Філологія» (Українська мова) передбачає виявлення володіння майбутніми аспірантами здобутками гуманітарної науки в галузі філології.

Мета фахового випробовування – виявити рівень мовознавчої компетентності вступників.

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

УКРАЇНСЬКА МОВА

Загальне мовознавство

Знакова природа мови. Поняття про методологію, метод і методику в лінгвістиці. Класифікація загальнонаукових методів (спостереження, інтроспекція, індукція, дедукція, гіпотеза, аналіз і синтез, аналогія, таксономія, порівняння, формалізація, ідеалізація, моделювання, експеримент). Загальна характеристика лінгвістичних методів (описовий, порівняльно-історичний, структурний, функційний та ін.).

Напрями мовознавства. Порівняльно-історичне мовознавство. Типологічне мовознавство. Ареальна лінгвістика. Функціональна лінгвістика. Психолінгвістика. Соціолінгвістика. Когнітивна лінгвістика та лінгвоконцептологія. Етнолінгвістика та лінгвокультурологія. Комунікативна лінгвістика. Комп'ютерна лінгвістика. Корпусна лінгвістика.

Сучасна українська літературна мова

Українська літературна мова як унормована форма загальнонародної мови. Норми літературної мови, типи літературних норм.

Звук і фонема. Система голосних фонем сучасної української літературної мови. Система приголосних фонем сучасної української літературної мови.

Чергування голосних і приголосних фонем, їхні різновиди. Історичні чергування голосних фонем та їх відбиття в сучасній українській мові. Історичні чергування приголосних фонем та їх відбиття в сучасній українській мові. Орфоепічні норми сучасної української літературної мови.

Засади української орфографії.

Слово як основна одиниця мови. Типи лексичних значень слів. Лексико-семантичні відношення між словами.

Лексика сучасної української літературної мови з погляду її походження. Лексика сучасної української мови з погляду вживання. Активна і пасивна лексика. Діалектизми, неологізми, архаїзми та історизми, їх стилістичне використання.

Фразеологія і фразеографія української мови (типи класифікацій, джерела формування, словники).

Терміни і терміносистеми в гуманітарних, природничих і технічних науках. Структурні типи термінів. Взаємовплив термінології та загальноновживаної лексики літературної мови.

Власні назви, їх специфіка. Види власних назв: антропоніми, топоніми, гідроніми і їх різновиди.

Українська лексикографія. Словники сучасної мови. Діалектна, історична, етимологічна, письменницька лексикографія.

Словотвір і його зв'язки з іншими мовними рівнями. Синхронічний та діахронічний словотвір. Словотвірна мотивація. Морфемний склад слова.

Словотвірна структура слова. Поняття про словотвірний тип. Способи словотворення в сучасній українській літературній мові. Особливості словотворення різних частин мови. Морфологічні явища при словотворенні.

Поняття про частини мови як класи слів. Принципи класифікації частин мови в українській мові. Система частин мови. Граматична категорія. Граматичне значення. Граматична форма. Прийменник, сполучник і частка. Проблема лінгвістичного статусу. Іменник: визначення, лексико-граматичні розряди, граматичні категорії, синтаксичні функції. Прикметник: визначення, граматичні категорії, синтаксичні функції. Займенник: визначення, морфологічні особливості, синтаксичні функції. Числівник: визначення, поділ на розряди. Дієслово: визначення, граматичні категорії і синтаксична роль. Вигук: визначення, функції у мовленні. Службові частини мови, їх класифікація і функції.

Предмет і одиниці синтаксису. Словосполучення: форма, значення та функції. Класифікація словосполучень. Речення як основна синтаксична одиниця. Засади класифікації речень. Головні і другорядні члени речення. Багатоаспектна характеристика простого речення. Загальна класифікація складних речень.

Текст як об'єкт лінгвістичного вивчення.

Функціональні стилі сучасної української літературної мови. Лексичні, фразеологічні, фонетичні, граматичні засоби стилістики.

Культура української мови. Риторика. Комунікативні якості літературної мови. Мовна особистість як національний і соціокультурний феномен. Ритмомелодика української мови. Усна форма української мови, її лексична, граматична і стилістична характеристика. Мовний етикет.

Історія української літературної мови. Історична граматики української мови

Гіпотези про походження української мови. Періодизація розвитку української літературної мови.

Занепад зредукованих і його вплив на розвиток української фонетики, морфології, лексики. Історія українського вокалізму. Історія українського консонантизму.

Розвиток лексики давньоукраїнської і староукраїнської мови. Історія іменникових форм української мови. Історія прикметника української мови. Розвиток видо-часової системи українського дієслова. Способи вираження підмета і присудка в давньоукраїнській мові. Історія складних речень в українській мові.

Джерела вивчення історії української мови. Характеристика пам'яток української писемності. Історія вивчення української мови. Мова українських літописів, ділових документів та різних грамот. Реформування староукраїнської книжної мови. Мова періоду Козацької держави. І. Котляревський та його роль у формуванні української мовно-нормативної традиції. Значення Т. Шевченка у розвитку української літературної мови,

становлення української мови як національного об'єднавчого чинника. Розвиток української літературної мови в II половині XIX – початку XX століття. Українська мова в XX ст. Історія української мови як державної мови України. Історія української літературної мови на західних землях України. Українська мова за межами України.

Українська діалектологія

Діалектне членування української мови. Вокалізм українських говірок. Консонантизм українських говірок. Діалектні відмінності у формах іменників. Діалектні відмінності в системі форм дієслова. Синтаксичні відмінності в українських говірках. Лексичні відмінності в українських говірках. Діалектна лексикографія. Говори південно-східного наріччя української мови: ареал поширення, основні фонетичні та морфологічні ознаки. Говори північного наріччя української мови: ареал поширення, основні фонетичні, лексичні та морфологічні ознаки. Говори південно-західного наріччя: основні фонетичні, лексичні та морфологічні ознаки, ареал поширення. Українська лінгвогеографія.

Рекомендована література

- Атлас української мови у 3-х томах. Київ: Вища школа, 1984 – 1996.
- Бацевич Ф., Кочан І. Лінгвістика тексту: підручник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2016. 316 с.
- Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики: посібник. Київ: Академія, 2004. 320 с.
- Бевзенко С. П. Історія українського мовознавства. Історія вивчення української мови: навч. посібник. Київ: Вища школа, 1991. 231 с.
- Бевзенко С. П. Українська діалектологія. Фонетика. Київ, 1980. 51 с.
- Бевзенко С. П., Грищенко А. П., Лукінова Т. В. та ін. Історія української мови. Морфологія. Київ: Наук. думка, 1978. 540 с.
- Білоусенко П. І., Німчук В. В. Історія української мови. Словотвір. Ч. Іменник (проспект). Запоріжжя-Київ, 2013. 84 с.
- Вплив суспільних змін на розвиток української мови / Є. А. Карпіловська, Л. П. Кислюк, Н. Ф. Клименко, В. І. Критська, Т. К. Пуздирева, Ю. В. Романюк; відп. ред. Є. А. Карпіловська. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2018. 444 с.
- Вихованець І. Р., Городенська К. Г. Теоретична морфологія української мови. Київ: Пульсари, 2004. 400 с.
- Голянич М. І., Стефурак Р. І., Бабій І. О. Словник лінгвістичних термінів: лексикологія, фразеологія, лексикографія. Івано-Франківськ: Сімик, 2011. 272 с.
- Граматика сучасної української літературної мови. Морфологія / І. Р. Вихованець, К. Г. Городенська, А. П. Загнітко, С. О. Соколова; за ред. К. Г. Городенської. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2017. 752 с.
- Гуйванюк Н. В., Кульбабська О. В. Складні ускладнені речення (Теоретично-практичний блок): навчальний посібник. Чернівці: Рута, 2003. 143 с.
- Демська-Кульчицька О. Основи національного корпусу української мови: монографія. Київ, 2005. 218 с.
- Д'яков А. С., Кияк Т. Р., Куделько З. Б. Основи термінотворення. Київ: Вид. дім «КМ Academia», 2000. 218 с.
- Єрмоленко С. Я., Бирик С. П., Тодор О. Г. Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / за ред. С. Я. Єрмоленко. Київ: Либідь, 2001. 224 с.

- Єрмоленко С. Я. Нариси з української словесності: стилістика і культура мови. Київ: Довіра, 1999. 431 с.
- Загнітко А. П. Лінгвістика тексту: Теорія і практикум: науково-навчальний посібник. Донецьк: ДонНУ, 2006. 289 с.
- Загнітко А. П. Сучасний лінгвістичний словник. Вінниця: ТВОРИ, 2020. 920 с.
- Карпіловська Є. А. Вступ до прикладної лінгвістики: Комп'ютерна лінгвістика. Донецьк: ТОВ Юго-Восток, 2006. 188 с.
- Кислюк Л. Сучасна українська словотвірна номінація: ресурси та тенденції розвитку: монографія. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2017. 424 с.
- Корпусна лінгвістика / В. А. Широков, О. В. Булгаков, Т. О. Грязнухіна та ін. Київ: Довіра, 2005. 471 с.
- Кочерган М. П. Загальне мовознавство: підручник. Київ: Академія, 2003. 463 с.
- Кочерган М. П. Загальне мовознавство: підручник. Київ: Видавничий центр «Академія», 1999. 288 с.
- Культура мови: від теорії до практики: монографія / Л. Струганець, О. Бобесюк, О. Веремчук та ін.; за ред. Л. Струганець. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2015. 220 с.
- Лисиченко Л. А. Лексикологія сучасної української мови: Семантична структура слова. Харків: Вища школа, 1977. 113 с.
- Літературна норма і мовна практика: монографія / С. Я. Єрмоленко, С. П. Бирик, Т. А. Коць та ін.; за ред. С. Я. Єрмоленко. Ніжин: ТОВ «Видавництво «Аспект-Поліграф», 2013. 320 с.
- Масенко Л. Нариси з соціолінгвістики. Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2010. 242 с.
- Матвіяс І. Г. Українська мова і її говори. Київ, 1990. 169 с.
- Мацько Л. І., Мацько О. М. Риторика: навч. посібник. Київ: Вища школа, 2003. 311 с.
- Мацько Л. І., Сидоренко О. М., Мацько О. М. Стилістика української мови: Підручник. Київ: Вища школа, 2003. 462 с.
- Навальна М. І. Динаміка лексикону української періодики початку ХХІ ст. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2011. 328 с.
- Німчук В. В. Проблеми українського правопису ХХ – початку ХХІ ст. Київ, 2002. 113 с.
- Огієнко І. Історія української літературної мови. Київ: Наша культура і наука, 2001. 440 с.
- Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування. Львів: СПОЛОМ, 2001. 223 с.
- Русанівський В. М. Структура лексичної і граматичної семантики. Київ: Наукова думка, 1988. 240 с.
- Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми. Полтава: Довкілля – К, 2008. 712 с.
- Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля. – К, 2006. 716 с.
- Струганець Л. Культура мови. Словник термінів. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000. 88 с.
- Сучасна українська літературна мова: підручник / А. П. Грищенко, Л. І. Мацько, М. Я. Плющ та ін.; за ред. А. П. Грищенка. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ: Вища школа, 1997. 493 с.
- Ужченко В. Д., Ужченко Д. В. Фразеологія сучасної української мови: Навчальний посібник. Київ: Знання, 2007. 494 с.
- Українська мова. Енциклопедія / редкол.: В. М. Русанівський, О. О. Тараненко (співголови), М. П. Зяблюк та ін. Київ: Українська енциклопедія, 2000. 752 с.

Шевельов Ю. В. Внесок Галичини у формування української літературної мови. Львів – Нью-Йорк, 1996 (передрук книжки 1975 р. з додатком статті 1962 р.).

Шерех Юрій. Так нас навчали правильних проізношень. *Шерех Юрій. Поза книжками і з книжок* / ред. рада: В. О. Шевчук та ін.; упор. Р. Корогодський. Київ: Час, 1998. С. 236 – 280.

Шерех Юрій. Українська мова в першій половині двадцятого століття (1900 – 1941). Стан і статус. *Шерех Юрій. Поза книжками і з книжок* / ред. рада: В. О. Шевчук та ін.; упор. Р. Корогодський. Київ: Час, 1998. С. 281 – 392.

Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови: підручник. Київ: Видавничий центр «Академія», 2004. 408 с.

Критерії оцінювання знань

Оцінювання знань на вступному випробуванні проводиться за шкалою 100-200 балів:

Кількість балів	Вимоги
1-99	отримує вступник, який майже не орієнтується в змісті питання, не знає мовних рівнів; на додаткові питання не відповідає або ж відповідає «так – ні». Під час відповіді допускає грубі граматичні, лексичні та стилістичні помилки. Не може навести жодного правильного прикладу
100	отримує вступник, який дуже погано орієнтується в змісті питання, плутає мовні рівні, не розпізнає більшості одиниць різних мовних рівнів; дає відповідь лише на окремі додаткові питання або ж відповідає «так – ні»; допускає багато граматичних, лексичних та стилістичних помилок.
110	отримує вступник, який погано орієнтується в змісті питань, не може potwierдити жодної тези прикладами; плутає мовні рівні; на додаткові питання дає фрагментарні й не завжди коректні відповіді, допускає багато граматичних, лексичних та стилістичних помилок
120	отримує вступник, який не може дати структурованої відповіді на питання, але загалом орієнтується в його суті; має певне уявлення про мовні рівні; на додаткові питання дає неповні відповіді; під час відповіді допускає граматичні, лексичні та стилістичні помилки
130	отримує вступник, який може дати відповідь на окремі фрагменти питання (схематично висвітлити суть конкретного мовного явища), знає одиниці того чи того мовного рівня, але не завжди правильно й логічно пов'язує їх між собою; відповідає на більшість додаткових питань; допускає лексичні, граматичні та стилістичні помилки
140	отримує вступник, який вміє послідовно, але схематично викласти суть питання, спорадично проілюструвати сказане; загалом орієнтується в мовних рівнях та може назвати одиниці цих рівнів; відповідає на більшість додаткових питань; допускає негрубі лексичні, граматичні та стилістичні помилки
150	отримує вступник, який уміє послідовно й аргументовано викласти суть питання, може загалом правильно, але схематично проілюструвати сказане; орієнтується в мовних рівнях та може назвати одиниці цих рівнів; правильно відповідає на більшість
160	отримує вступник, який вміє логічно й достатньо повно викласти суть питання, може проілюструвати сказане; добре орієнтується в мовних рівнях та розпізнає одиниці цих рівнів, характеризує їхню специфіку; правильно відповідає на більшість додаткових
170	отримує вступник, який дає повну, вичерпну й логічну відповідь на питання, відповідає на комплекс додаткових запитань; доходить аргументованих висновків; розуміє системний характер мови та взаємопов'язаність мовних рівнів, демонструє

180	отримує вступник, який дає повну, вичерпну й логічну відповідь на питання, відповідає на комплекс додаткових запитань; доходить аргументованих висновків; розуміє системний характер мови та взаємопов'язаність мовних рівнів, демонструє
190	отримує вступник, який системно володіє програмовим матеріалом, глибоко й вичерпно висвітлює суть питання; характеризує різнорівневі мовні явища та дає їм загальну стилістичну оцінку, розпізнає одиниці мовних рівнів; має сформовані
200	отримує вступник, який системно й творчо володіє програмовим матеріалом; самостійно характеризує різнорівневі мовні явища та дає їм різногранну стилістичну оцінку, розпізнає одиниці мовних рівнів; має добре сформовані навички

Голова предметної комісії

Віра КОТОВИЧ